

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

ક્રિમિનલ અપીલ (કન્વિક્શન સામે) નં. ૧૨૮૫/૨૦૧૬

વિથ

ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નં. ૨૩૨૦૬/૨૦૧૬

ઈન

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૨૮૫/૨૦૧૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી જી.બી.શાહ

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના રિપોર્ટરોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સોંપી શકાય કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર સવાલનો સમાવેશ થાય છે?	ના

રણજીતભાઈ રાઈસંગભાઈ યુ. કોળી... અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય... સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં.૧ તરફે વકીલ શ્રી યોગેન્દ્ર ઠાકોર

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં.૧ તરફે એ.પી.પી. શ્રી કે.એલ.પંડ્યા

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જી.બી.શાહ

તારીખ: ૧૩/૧૦/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૪/૦૮/૨૦૧૬ ના હુકમ અન્વયે, આ અપીલ આખરી સુનાવણી માટે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવી છે. અપીલકર્તાના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઠાકોરે પેપર-બુક પૂરી પાડી છે. સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટ તરફથી આર. એન્ડ પી. પણ મળી ગયેલ છે. તદનુસાર, આ બાબતની આખરી સુનાવણી કરવામાં આવી છે.

૨. પ્રસ્તુત અપીલમાં સુરેન્દ્રનગરના વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ દ્વારા સ્પેશિયલ (પોક્સો) કેસ નં. ૦૩/૨૦૧૪ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૬/૦૮/૨૦૧૬ ના ચુકાદા અને હુકમને પડકારવામાં આવ્યો છે, જેના દ્વારા અત્રેના અપીલકર્તા - મૂળ આરોપીને ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (સંક્ષિપ્તમાં, 'આઈ.પી.સી.') ની કલમ ૩૬૩, ૩૬૬ અને ૩૭૬ તથા જાતીય ગુનાઓ સામે

બાળકોને રક્ષણ આપતા અધિનિયમ, ૨૦૧૨ (સંક્ષિપ્તમાં, 'પોક્સો એક્ટ') ની કલમ ૩ અને ૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા, અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૬૩ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે, તેમને બે વર્ષની સખત કેદ (RI) અને રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ તથા દંડ ન ભરે તો વધુ બે મહિનાની સાદી કેદ (SI); આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૬૬ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે, બે વર્ષની સખત કેદ અને રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ તથા દંડ ન ભરે તો વધુ બે મહિનાની સાદી કેદ, જ્યારે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૭૬ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે, સાત વર્ષની સખત કેદ અને રૂ. ૧,૦૦૦/- નો દંડ તથા દંડ ન ભરે તો વધુ ત્રણ મહિનાની સાદી કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. પોક્સો એક્ટ હેઠળના ગુના માટે કોઈ અલગ સજા કરવામાં આવી નથી. તમામ સજાઓ સાથે ભોગવવાની હતી. જ્યારે, અરજદાર – અપીલકર્તા – મૂળ આરોપી દ્વારા વર્તમાન અપીલ પડતર હોય ત્યાં સુધી સજા મોકૂફ રાખવા માટે ક્રીમિનલ પ્રોસીજર કોડ, ૧૯૭૩ (સંક્ષિપ્તમાં, 'કોડ') ની કલમ ૩૮૯ હેઠળ ક્રીમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નં. ૨૩૨૦૬/૨૦૧૬ ફાઈલ કરવામાં આવી છે.

૩. અનાવશ્યક વિગતોને દૂર કરતા, પ્રોસિક્યુશનનો કેસ એવો છે કે, તારીખ ૨૮/૦૨/૨૦૧૪ ના રોજ રાત્રે આશરે ૧:૦૦ વાગ્યે, અત્રેના અપીલકર્તા – મૂળ આરોપીએ ફરિયાદ પક્ષના બળદેવભાઈ બાજુભાઈ સોનેચાની સગીર પુત્રીનું તેની કાયદેસરની વાલીપણામાંથી અપહરણ કર્યું હતું, તે આશયથી કે તેને તેની મરજી

વિરુદ્ધ લગ્ન કરવા માટે મજબૂર કરવામાં આવે અથવા તેણીને મજબૂર કરવામાં આવશે તેવી સંભાવનાની જાણ હોવા છતાં, અથવા તેણીને ગેરકાયદેસર સંભોગ માટે મજબૂર કરવામાં આવે અથવા ભોળવવામાં આવે તે હેતુથી, અથવા તેણીને ગેરકાયદેસર સંભોગ માટે મજબૂર કરવામાં આવશે કે ભોળવવામાં આવશે તેવી સંભાવનાની જાણ હોવા છતાં, અને ત્યારબાદ, તેણીને અમદાવાદ અને બાયડ લઈ જઈને, વારંવાર ગેરકાયદેસર સંભોગ કર્યો હતો. આમ, આરોપીએ તેમની સામે આરોપિત ગુનો કર્યો હતો, જેના માટે ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી.

૩.૧ ફરિયાદના અનુસંધાને તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. તપાસના અંતે ચાર્જશીટ ફાઇલ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપી સામે આરોપ (ચાર્જ) ઘડ્યો હતો. આરોપીએ આરોપ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને કેસ ચલાવવાની માંગણી કરી હતી. તેથી, પ્રોસિક્યુશને મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા.

૩.૨ આરોપી સામેનો આરોપ સાબિત કરવા માટે, પ્રોસિક્યુશને નીચે મુજબના સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને નીચે મુજબના કેટલાક દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે:

	મૌખિક પુરાવા	
ક્રમ નં.	સાક્ષીનું નામ	આંક
૧	ડૉ. ચિરાગ જગદીશભાઈ પંચાલ	૧૦
૨	ડૉ. અરૂણકુમાર રામકિશન પ્રસાદ	૧૬
૩	જયેન્દ્રભાઈ મહાદેવભાઈ	૨૧
૪	હિંમતભાઈ મંજુભાઈ	૨૩
૫	ભોગ બનનાર (પીડિતા)	૨૫
૬	બળદેવભાઈ બાજુભાઈ, ફરીયાદી	૨૭
૭	હંસાબેન બળદેવભાઈ, ફરીયાદીના માતા	૩૦
૮	સુખદેવભાઈ બાજુભાઈ, પીડિતાના કાકા	૩૨
૯	રેખાબેન બાજુભાઈ	૩૩
૧૦	નેહલબેન ભાનંજીભાઈ, તલાટી-કમ-મંત્રી	૩૪
૧૧	શક્તિદાન રતુભાઈ ઇશિરાણી, પી.એસ.આઈ.	૩૬
૧૨	રાજેશભાઈ બાવાજી ઠાકોર	૩૯
૧૩	દિનેશભાઈ બચુભાઈ	૪૦
૧૪	બચુભાઈ ભગવાનભાઈ	૪૧
૧૫	વિષ્ણુભાઈ રમણભાઈ	૪૨
૧૬	હુસેનભાઈ અબ્દુલભાઈ પીપરવાડીયા, આઈ.ઓ. (તપાસ અફસર)	૪૪
૧૭	ચંપાબેન બાજુભાઈ સોનેચા	૪૬
૧૮	મીનાબેન ભરતભાઈ પૂજારા, સોશિયલ વર્કર	૪૮

	(સામાજિક કાર્યકર)	
૧૯	સકારાભાઈ રાધવાભાઈ વસાવા, સી.પી.આઈ., આઈ.ઓ. (તપાસ અફસર)	૪૯

દસ્તાવેજ પુરાવા

ક્રમ નં.	દસ્તાવેજ	આંક
૧	પીડિતાની તબીબી તપાસ અંગેની પોલીસ ચાટી	૧૧
૨	પીડિતાના કેસ પેપર્સ	૧૨
૩	પીડિતાના સેમ્પલ સોંપવા અંગેનો પત્ર	૧૩
૪	પીડિતાનું તબીબી પ્રમાણપત્ર (મેડિકલ સર્ટિફિકેટ)	૧૪
૫	આરોપીની તબીબી તપાસ અંગેની પોલીસ ચાટી	૧૭
૬	આરોપીના કેસ પેપર્સ	૧૮
૭	આરોપીનું તબીબી પ્રમાણપત્ર (મેડિકલ સર્ટિફિકેટ)	૧૯
૮	આરોપીના સેમ્પલ સોંપવા અંગેનો પત્ર	૨૦
૯	બનાવ સમયે પીડિતા અને આરોપીએ પહેરેલા કપડાંનું પંચનામું	૨૨
૧૦	પીડિતાનું જન્મનું પ્રમાણપત્ર (બર્થ સર્ટિફિકેટ)	૨૮
૧૧	એફ.આઈ.આર. સાથેની મૂળ ફરિયાદ	૨૯
૧૨	પીડિતાની જન્મ નોંધણી દર્શાવતા જન્મ અને મરણ રજિસ્ટરના સંબંધિત ભાગની નકલ	૩૫
૧૩	મુદ્દામાલ એફ.એસ.એલ.માં મોકલવા અંગેનો ફોરવર્ડિંગ લેટર	૫૦
૧૪	એફ.એસ.એલ.ની પહોંચ (રસીદ)	૫૧

ક્રમ નં.	દસ્તાવેજ	આંક
૧૫	ગુનામાં વપરાયેલ મોબાઈલ ફોનની વિગતો અને કૉલ ડિટેલ્સ મંગાવવા અંગેનું ફોર્મ	૫૨ થી ૫૬
૧૬	એફ.એસ.એલ. પૃથક્કરણ અને સીરોલોજીકલ અહેવાલ	૬૧

૩.૩ ટ્રાયલના અંતે, સીઆરપીસીની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીનું વધારાનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું જેમાં આરોપીએ રેકૉર્ડ પર આવેલા પુરાવાઓનો ઇનકાર કર્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે તેની સામે ખોટો કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. આમ, ઉપર દર્શાવેલ વધારાનું નિવેદન નોંધ્યા બાદ અને પ્રોસિક્યુશન તથા બચાવ પક્ષ વતી દલીલો સાંભળ્યા પછી, વિજ્ઞાન ટ્રાયલ જજે આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો, જેના કારણે આરોપી દ્વારા હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

૪. અપીલકર્તા – મૂળ આરોપી તરફથી વિજ્ઞાન એડવોકેટ શ્રી યોગેન્દ્ર ઠાકોર અને રેસ્પોન્ડન્ટ – રાજ્ય તરફથી વિજ્ઞાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી કે. એલ. પંડ્યાને સાંભળવામાં આવ્યા.

૪.૧ અપીલકર્તા - આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધનો છે; ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓને યોગ્ય રીતે ધ્યાને લીધા નથી અને કાયદાની જોગવાઈઓને જોતાં જ એ સ્થાપિત થાય છે કે પ્રોસિક્યુશન જે ગુના માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે અને સજા ફટકારવામાં આવી છે તે ગુનાના તમામ ઘટકો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને તેનાથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે આવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં ભૂલ કરી છે. તેઓ આ અદાલતને રેકૉર્ડ પરના મૌખિક તેમજ સમગ્ર દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પર લઈ ગયા હતા અને રજૂઆત કરી હતી કે પીડિતા પોતે આપેલા પુરાવાઓ વિશ્વસનીય નથી, કારણ કે સામૂહિક આરોગ્ય કેન્દ્ર, ધ્રાંગધ્રાના ડૉક્ટર (ગાયનેકોલોજિસ્ટ) દ્વારા આપવામાં આવેલા મેડિકલ સર્ટિફિકેટ મુજબ, પીડિતાએ પોતે હિસ્ટ્રી આપી હતી કે હાલના અપીલકર્તાએ ક્યારેય શારીરિક સંબંધો બાંધ્યા ન હતા અને તેણીને અપીલકર્તા સાથે પ્રેમ સંબંધ હતો અને તે મુજબ, આઈપીસીની કલમ ૩૭૬ હેઠળ કોઈ ગુનો થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૪.૨ તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે સંમતિ અને ઉંમરના પાસાઓ પર વિચાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેમણે જન્મ અને મરણ રજિસ્ટરના અર્ક, એકિઝબિટ ૩૫ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરતા રજૂઆત કરી હતી કે સદર દસ્તાવેજને જોતાં એવું જણાય છે કે તમામ અંગૂઠાના નિશાન કોઈ

વ્યક્તિ દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યા નથી, જે પોતે જ સદર દસ્તાવેજની સત્યતા સામે શંકા ઉત્પન્ન કરે છે અને તેથી, પુરાવા તરીકે તેના પર વિશ્વાસ મૂકી શકાય નહીં.

૪.૩ તદુપરાંત, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે બનાવની તારીખે પીડિતા સગીર હતી તેવો કેસ સાબિત કરવા માટે, પીડિતાની ઉંમર ચોક્કસ અને વિશ્વસનીય પુરાવાઓ દ્વારા સાબિત થવી જોઈએ અને હાલના કેસમાં, પ્રોસિક્યુશન પીડિતાની ઉંમર, અર્થાત સાચી ઉંમર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. તદુપરાંત, પીડિતાની માતા પી.ડબલ્યુ.-૭ હંસાબેન બળદેવભાઈની જુબાની મુજબ, તેમની ત્રણ પુત્રીઓમાંથી પીડિતા સૌથી મોટી હતી અને બીજી પુત્રી (વર્ષા), જેનો જન્મ ૧૯૯૮ના વર્ષમાં થયો હતો, તે પીડિતા કરતાં અઢી વર્ષ નાની હતી, જ્યારે ફરિયાદીની જુબાની અને એક્ઝિબિટ ૨૮ પર રજૂ કરવામાં આવેલા પીડિતાના જન્મના પ્રમાણપત્ર મુજબ, પીડિતાનો જન્મ પણ ૧૯૯૮ના વર્ષમાં, ચોક્કસ કહીએ તો તારીખ ૧૨/૦૬/૧૯૯૮ના રોજ થયો હતો. આમ, જો પીડિતાની માતાની જુબાની ધ્યાને લેવામાં આવે તો, પીડિતાની ઉંમર અંગે પ્રોસિક્યુશનના કેસમાં મહત્વના વિરોધાભાસો જણાય છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પીડિતાની સાચી અને વાસ્તવિક ઉંમર નક્કી કરવા માટે અને બનાવની તારીખે, પીડિતા, વાસ્તવમાં, સગીર હતી તે શંકાની બહાર સાબિત થયું નથી અને તે મહત્વનું પાસું, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ ધ્યાને લેવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ

ગયા છે અને તેથી, આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની નજરમાં ટકી શકે તેમ નથી અને તેને રદ કરવાની જરૂર છે.

૪.૪ તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે કાયદા તેમજ તથ્યોની બાબતમાં મહત્વની ભૂલ કરી છે કારણ કે તેમણે એ મહત્વના પાસા પર વિચાર કર્યો નથી કે પીડિતા અપીલકર્તા – આરોપી સાથે વિવિધ સ્થળોએ લગભગ એક મહિનો રહી હતી, અને જો તેણીનું અપહરણ કરવામાં આવ્યું હોત, તો તેણીએ ચોક્કસપણે આ અંગે કોઈને જાણ કરી હોત, પરંતુ એવો કોઈ કિસ્સો નથી. તદુપરાંત, તે સમયગાળા દરમિયાન, તેઓએ જુદા જુદા વાહનોમાં મુસાફરી કરી હતી પરંતુ તેણીએ અપીલકર્તા – આરોપી વિરુદ્ધ કોઈ ફરિયાદ કરી ન હતી. આમ, સ્પષ્ટપણે, આ સંમતિનો કેસ છે. તદુપરાંત, તેઓ બંને આ પ્રશ્નાસ્પદ બનાવ પહેલાં એકબીજાને ઓળખતા હતા અને પ્રેમ સંબંધ હતા.

૪.૫ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પીડિતા પોતે આપેલો પુરાવો વિશ્વસનીય નથી કારણ કે તેમાં કેટલાક વિરોધાભાસો જોવા મળે છે અને તેને પ્રોસિક્યુશનના અન્ય સાક્ષીઓના પુરાવાઓથી સમર્થન પણ મળતું નથી.

૪.૬ અપીલકર્તા – આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે મેડિકલ પુરાવા પણ પ્રોસિક્યુશનના કેસને સમર્થન આપતા નથી કારણ કે

પીડિતાના શરીર પર ઈજાના કોઈ નિશાન મળ્યા ન હતા કે શુક્રાણુના કોઈ નિશાન મળ્યા ન હતા, જેને રેકૉર્ડ પરના મેડિકલ પુરાવાઓ દ્વારા સમર્થન આપી શકાય અને આમ, વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા આચરવામાં આવેલ કથિત દુષ્કર્મ અને/અથવા પીડિતા પર કરવામાં આવેલા બળપ્રયોગની હકીકતને મેડિકલ પુરાવાઓથી સમર્થન મળતું નથી.

૪.૭ અપીલકર્તા – આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે એક્ઝિનિટ ૨૭ પર પી.ડબલ્યુ.-૬ બળદેવભાઈ બાજુભાઈ, ફરિયાદી અને પીડિતાના પિતાની જુબાની જોતાં, તેમની ઉલટતપાસમાં તેમણે સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યું છે કે જ્યારે તેઓ તેમના ભાઈ સાથે તેમની પુત્રીને પરત લાવવા ગયા હતા, ત્યારે તેણીએ પરત આવવાની ના પાડી દીધી હતી. તદુપરાંત, પોલીસે પૂછપરછ કરવા છતાં, પીડિતાએ ફરિયાદી સાથે પરત આવવાની ના પાડી દીધી હતી. આમ, આ હકીકત ગુનામાં અપીલકર્તાને ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યો હોવાની હકીકત સૂચવે છે, કારણ કે જો પીડિતાનું અપહરણ કરી તેના પર દુષ્કર્મ આચરવામાં આવ્યું હોત, તો તેણીએ ખાસ કરીને પોલીસ કર્મચારીઓ સામે, ફરિયાદી સાથે પરત આવવાની ના પાડી ન હોત.

૪.૮ તદુપરાંત, એ પણ એક હકીકત છે કે ફરિયાદ નોંધાવવામાં ઘણો વિલંબ થયો હતો, જે પ્રોસિક્યુશનના કેસમાં શંકા ઊભી કરે છે કારણ કે પોતાની પુત્રી

ગુમ છે તેની જાણ થયા પછી કોઈ સમજદાર વ્યક્તિ ફરિયાદ નોંધાવવા યોગ્ય સમયની રાહ જોશે નહીં. તદુપરાંત, ફરિયાદ નોંધાવવામાં થયેલા વિલંબ માટે કોઈ ગ્રાહ્ય ખુલાસો જણાતો નથી.

૪.૯ ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતા, અપીલકર્તા – આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટે આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમને રદ કરીને, હાલની અપીલ મંજૂર કરવા મહેરબાની કરવા વિનંતી કરી હતી કારણ કે કથિત ગુનાના કોઈ ઘટકો સાબિત થયા નથી અને પ્રોસિક્યુશન આરોપી સામેનો તેનો કેસ શંકાની બહાર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. સમર્થનમાં, અપીલકર્તા – આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટે ૨૦૧૬ (૧) એસસીસી ૬૯૬ માં રિપોર્ટ થયેલ સ્ટેટ ઓફ મધ્યપ્રદેશ વિ. મુન્ના @ શંભુ નાથના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર વિશ્વાસ મૂક્યો છે, ખાસ કરીને તેના ફક્ત ૮ અને ૯ પર, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૮. તેનો કેસ સાબિત કરવા માટે, પ્રોસિક્યુશને શાળાનું પ્રમાણપત્ર, પીડિતાની તબીબી તપાસ કરનાર ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય, બોન ઓસિફિકેશન ટેસ્ટ સહિતના પુરાવા રજૂ કર્યા હતા, પરંતુ હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે તેમાંનું કોઈ પણ પ્રોસિક્યુશનનો કેસ સાબિત કરી શક્યું નથી. પ્રોસિક્યુશને પીડિતાનું શાળાનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું હતું અને બાબુ મનમોહનદાસ હિતકારિણી ગર્લ્સ હાયર સેકન્ડરી સ્કૂલ, દીક્ષિતપુરાના પ્રિન્સિપાલ (પી.ડબ્લ્યુ.-૧) ની તપાસ કરી હતી, જ્યાં પીડિતાએ તેના ૯મા ધોરણમાં અભ્યાસ કર્યો હતો. તેમની ઉલટતપાસમાં, પી.ડબ્લ્યુ.-૧ એ જણાવ્યું હતું કે પ્રવેશ વખતે પીડિતાની ઉંમર નોંધવામાં આવી હતી પરંતુ તેમના જાહેરાત પત્રમાં જન્મતારીખ કંઈ દર્શાવવામાં આવી હશે તે હકીકત વિશે તેમને કોઈ જાણ ન હતી.

પી.ડબલ્યુ.-૮ (ડૉ. નિશા સાહુ) ની મુખ્ય તપાસ પ્રોસિક્યુશનની વાર્તાને સમર્થન આપતી નથી. તેમના અભિપ્રાયમાં, છોકરીએ ૧૪ વર્ષની ઉંમર પ્રાપ્ત કરી ન હોઈ શકે, પરંતુ તેમની મુખ્ય તપાસ અને ઉલટતપાસમાં આગળ જણાવ્યા મુજબ, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ વર્તમાન સંભોગ અંગે અભિપ્રાય આપી શક્યા ન હતા. પી.ડબલ્યુ.-૮ ના અન્ય નિષ્કર્ષો માત્ર અભિપ્રાયો છે અને આરોપીનો વાંક સ્થાપિત કરવા માટે તેના પર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકી શકાય નહીં.

૯. ઓસિફિકેશન ટેસ્ટના એક્સ-રે રિપોર્ટ પરથી, ડૉક્ટરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે પીડિતાની ઉંમર ૧૪ વર્ષથી વધુ હોઈ શકે નહીં. જો કે, ડૉક્ટરની ક્યારેય તપાસ કરવામાં આવી ન હોવાથી, પીડિતાની ઉંમર સાબિત કરવા માટે એક્સ-રે રિપોર્ટ પૂરતો નથી. પીડિતાની પી.ડબલ્યુ.-૫ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી પરંતુ પ્રોસિક્યુશન પીડિતાને તેની ઉંમર અંગે પ્રશ્ન પૂછવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું, તેથી ઉંમરના મુદ્દા અંગે તેના તરફથી કોઈ હકીકત મેળવી શકાઈ નથી. પીડિતાની માતા પી.ડબલ્યુ.-૬ માલતી દેવીની તપાસ કરવામાં આવી હતી જ્યાં તેમણે પીડિતાની ઉંમર ૧૩ વર્ષ હોવાનું જણાવ્યું હતું. જો કે, તેમની ઉલટતપાસમાં, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમના લગ્ન લગભગ ૨૦ વર્ષ પહેલાં થયા હતા અને તેમના લગ્નના બે વર્ષ પછી મોટી પુત્રી (સુનિતા) નો જન્મ થયો હતો, અને તેના ૨-૩ વર્ષ પછી પીડિતાનો જન્મ થયો હતો. એનો અર્થ એ થાય કે બનાવ સમયે પીડિતાની ઉંમર લગભગ ૧૫-૧૬ વર્ષની હતી. પરંતુ પીડિતાની ચોક્કસ ઉંમર વિશે કોઈ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે આ પૂરતું નથી. એવું જણાય છે કે ઓસિફિકેશન ટેસ્ટ, એક્સ-રે રિપોર્ટ સગીરાની ઉંમર સાબિત કરવા માટે પૂરતો નથી. વધુમાં, પીડિતાની માતા પણ પીડિતાની ચોક્કસ ઉંમર જણાવવામાં સક્ષમ ન હતી. પ્રોસિક્યુશન દ્વારા પીડિતાને તેની ઉંમર અંગે કોઈ પ્રશ્ન પણ પૂછવામાં આવ્યો ન હતો. આ તમામ હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ યોગ્ય રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે પ્રોસિક્યુશન શંકાની બહાર એ સાબિત કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયું છે કે બનાવ સમયે સગીરા ૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હતી. તેથી, હાઈકોર્ટે એવું માની લીધું હતું કે સગીરા ૧૬ વર્ષથી વધુ ઉંમરની હતી અને તેની સંમતિ આપવા માટે સક્ષમ હતી.”

૫. તેનાથી વિપરીત, રેસ્પોન્ડન્ટ – રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી પંડ્યાએ આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમનું સમર્થન કર્યું હતું અને રજૂઆત કરી હતી કે તે કાયદા અનુસાર પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી, તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રોસિક્યુશને આરોપી સામેનો કેસ શંકાની બહાર સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યો છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે, બાબતના તમામ પાસાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, આવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે, જે ન્યાયી અને યોગ્ય છે અને તદનુસાર, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતે અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. તેઓ અદાલતને રેકૉર્ડ પરના સંબંધિત મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ અને આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા કરવામાં આવેલી ચર્ચા પર લઈ ગયા હતા અને રજૂઆત કરી હતી કે પ્રોસિક્યુશને અપીલકર્તા – આરોપી સામેનો તેનો કેસ સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યો છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન અને મૂલ્યાંકન કર્યા પછી અને ગુનાની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં લીધા પછી આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી, તેમણે વિનંતી કરી હતી કે આ અદાલત અપીલમાં હસ્તક્ષેપ ન કરે અને અંતતઃ, આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમને બહાલી આપીને હાલની અપીલ ફગાવી દેવા વિનંતી કરી હતી.

૬. મેં પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટો દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ ધ્યાને લીધા છે

અને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયોની એરણ પર તેનું પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃમૂલ્યાંકન કર્યું છે. મેં અપીલકર્તા – આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા વિશ્વાસ મૂકવામાં આવેલા નિર્ણયને પણ ધ્યાને લીધો છે.

૬.૧ પ્રોસિક્યુશનનો કેસ એવો છે કે હાલના અપીલકર્તાએ ફરિયાદીની સગીર પુત્રીનું અપહરણ કર્યું હતું, તેણીની સાથે રહ્યો હતો અને તેણીની સાથે વારંવાર ગેરકાયદેસર સંભોગ કર્યો હતો, જ્યારે, બચાવ પક્ષના કેસ મુજબ, અપીલકર્તા અને પીડિતા વચ્ચે પ્રેમ સંબંધ હતો, પીડિતાની ઉંમર સગીર હોવાનું શંકાની બહાર સાબિત થયું નથી અને અપીલકર્તા – આરોપી સામે કથિત ગુનાઓ માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.

૬.૨ કેસનો નિર્ણય કરવા માટે, પીડિતાની ઉંમરનું પરિબળ મહત્વનું છે.

એક્ઝિબિટ ૨૭ પર પી.ડબલ્યુ.-૬ બળદેવભાઈ બાજુભાઈ, પીડિતાના પિતાના પુરાવાનો સંદર્ભ આપતાં, તેમણે જણાવ્યું છે કે, જ્યારે પ્રસ્નાસ્પદ બનાવ બન્યો ત્યારે પીડિતાની ઉંમર લગભગ ૧૬ વર્ષ અને ૦૬ મહિનાની હતી. એક્ઝિબિટ ૨૮ પર પીડિતાના જન્મના પ્રમાણપત્રની નકલ પણ રજૂ કરવામાં આવી છે જેમાં પીડિતાની જન્મતારીખ '૧૨/૦૬/૧૯૯૮' હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું છે અને તે મુજબ, જો પીડિતાની ઉંમર ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો, બનાવની તારીખે એટલે કે ૨૮/૦૨/૨૦૧૪ ના રોજ પીડિતા ૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હતી. જો

કે, હાલના કેસમાં તલાટી-કમ-મંત્રી એટલે કે પી.ડબલ્યુ.-૧૦ નેહલબેન ભાનંજીભાઈની એક્ટિવિટી ૩૪ પર તપાસ કરવામાં આવી છે, જેમણે એક્ટિવિટી ૩૫ થી જન્મ અને મરણ રજિસ્ટરનો અર્ક રજૂ કર્યો છે. તેનું ઝીણવટભર્યું નિરીક્ષણ કરતાં, એવું જણાય છે કે સદર દસ્તાવેજમાં, ક્રમ નંબર ૨૩ પરની નોંધમાં, પીડિતાની ઉંમર '૧૨/૦૬/૧૯૯૮' દર્શાવવામાં આવી છે, જો કે, સદર દસ્તાવેજની કોલમ નંબર ૨૩ માં સદર નોંધ નંબર ૨૩ ની સામે, માહિતી આપનારના અંગૂઠાનું નિશાન જણાય છે, જેમ કે તે જણાય છે અને અપીલકર્તાના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા દલીલ પણ કરવામાં આવી છે કે, તે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ઓળખવામાં આવ્યું હોય તેવું જણાતું નથી. તદુપરાંત, પીડિતાના જન્મના પ્રમાણપત્ર, એક્ટિવિટી ૨૮ ને ધ્યાનમાં લેતા, ઇશ્યુ કર્યાની તારીખ '૦૫/૦૪/૨૦૧૪' દર્શાવવામાં આવી છે એટલે કે '૨૮/૦૨/૨૦૧૪' ના રોજ કથિત બનાવ બન્યા પછી અને આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે પ્રશ્નાસ્પદ બનાવ બન્યા પછી જ, એક્ટિવિટી ૨૮ પરનું જન્મનું પ્રમાણપત્ર મેળવવામાં આવ્યું હતું. તદુપરાંત, પી.ડબલ્યુ.-૧૦, તલાટી-કમ-મંત્રીની જુબાની પરથી, તેણીએ સ્વીકાર્યું છે કે તેણીએ પોતાની પાસે ઉપલબ્ધ રેકૉર્ડના આધારે તે ઇશ્યુ કર્યું હતું અને સદર રજિસ્ટરમાં સદર નોંધ કોણે કરાવી હતી તે હકીકત તેણી જાણતી ન હતી. તેણીની જુબાનીનું વધુ નિરીક્ષણ દર્શાવે છે કે આ સાક્ષીએ તેણીની ઉલટતપાસમાં સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યું છે કે, 'એ વાત સાચી છે કે હાલના કેસમાં જેમાં તેણીએ જન્મનું પ્રમાણપત્ર ઇશ્યુ કર્યું છે, તેમાં નોંધ નંબર ૨૩ માં બાળકના

નામનો પાછળથી સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે'. તેણીએ એવું પણ જણાવ્યું છે કે જો અગાઉ પીડિતાના નામે કોઈ જન્મનું પ્રમાણપત્ર ઇશ્યુ કરવામાં આવ્યું હોય તો તેનો કોઈ રેકૉર્ડ તેણીની પાસે ન હતો અને આ પ્રોસિક્યુશનના કેસ વિશે શંકા ઊભી કરે છે. આ સંબંધમાં પીડિતાની માતાનો પુરાવો પણ ખૂબ મહત્વનો છે. એક્ઝિઝિટ ૩૦ પર પી.ડબલ્યુ.-૭ હંસાબેન બળદેવભાઈ તરીકે નોંધાયેલી તેણીની જુબાનીનો સંદર્ભ આપતાં, તેણીએ જણાવ્યું છે કે તેણીને ત્રણ પુત્રીઓ છે જેમાંથી પીડિતા સૌથી મોટી છે. તેણીની ઉલટતપાસમાં, તેણીએ જણાવ્યું છે કે, 'એ વાત સાચી છે કે તેણીને પાંચ બાળકો છે. એ વાત સાચી છે કે તેણી તેમાંથી કોઈની પણ જન્મતારીખ જાણતી નથી. એ વાત સાચી છે કે પીડિતાના જન્મ પછી વર્ષાનો જન્મ થયો હતો. એ વાત સાચી છે કે વર્ષાનો જન્મ પણ તેણીના ઘરે થયો હતો'. તેણીએ વધુમાં જુબાની આપી છે કે, 'એ વાત સાચી છે કે વર્ષાનો જન્મ ૧૯૯૮ના વર્ષમાં થયો હતો. એ વાત સાચી છે કે પીડિતા વર્ષા કરતાં અઢી વર્ષ મોટી છે. એ વાત સાચી છે કે તેણી પોતાની પુત્રીની શોધખોળ કરવા ક્યાંય ગઈ ન હતી'. આમ, જો આ સાક્ષીની જુબાનીને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે અને વિશ્વાસ કરવામાં આવે તો, બનાવની તારીખે પીડિતા ૧૮ વર્ષથી વધુ ઉંમરની હોત કારણ કે આ સાક્ષી જણાવે છે કે, ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, વર્ષા, જે પીડિતા કરતાં અઢી વર્ષ નાની હતી, તેનો જન્મ ૧૯૯૮ના વર્ષમાં થયો હતો. તદુપરાંત, પીડિતાની માતા તરફથી ઉપરોક્ત સ્વીકાર કર્યા પછી, પ્રોસિક્યુશન નાની પુત્રી – વર્ષાની જન્મતારીખ અંગે ચોક્કસ પુરાવા લાવવાનો પ્રયાસ કરી

શક્યું હોત પરંતુ પ્રોસિક્યુશન દ્વારા આવા કોઈ પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હોય તેવું જણાતું નથી. તદનુસાર, તે પ્રોસિક્યુશનના એ કેસ અંગે શંકા ઊભી કરે છે કે બનાવની તારીખે પીડિતા સગીર હતી, ખાસ કરીને એ કારણસર કે પીડિતાનું જન્મનું પ્રમાણપત્ર એક્ટિવિટ ૨૮ પર જોકે તેણીની જન્મતારીખ '૧૨/૦૬/૧૯૯૮' દર્શાવે છે, એ પણ એક હકીકત છે કે તે પ્રશ્નાસ્પદ બનાવ બન્યા પછી ઇશ્યુ કરવામાં આવ્યું હતું. તદુપરાંત, તે પી.ડબલ્યુ.-૧૦ તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા પોતાની પાસે ઉપલબ્ધ રેકૉર્ડ એટલે કે જન્મ અને મરણ રજિસ્ટરના આધારે ઇશ્યુ કરવામાં આવ્યું હતું, જો કે, સદર રજિસ્ટરનો અર્ક જોતાં, પીડિતા સંબંધિત નોંધ નંબર ૨૩ ની સામેના અંગૂઠાના નિશાનને કોઈએ પ્રમાણિત કર્યું નથી. તદુપરાંત, સદર રજિસ્ટરમાં, પીડિતાનું નામ પાછળથી ઉમેરવામાં આવ્યું હોય તેવું જણાય છે અને પીડિતાની માતાના પુરાવા મુજબ, બનાવની તારીખે તેણીની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી વધુ હોવી જોઈએ અને સંજોગોમાં, મારો એવો અભિપ્રાય છે કે પીડિતાની ઉંમર અંગે ગંભીર શંકા ઊભી થઈ છે, ખાસ કરીને જ્યારે, બનાવની તારીખે પીડિતા સગીર હતી કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે, રેકૉર્ડ પર કોઈ ચોક્કસ પુરાવા નથી. અને, જ્યારે સદર પાસું પ્રોસિક્યુશન દ્વારા શંકાની બહાર સાબિત થયું નથી, ત્યારે આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, તેના આધારે દોષસિદ્ધિ ટકી શકે તેમ નથી.

૬.૩ જ્યાં સુધી પીડિતાનું અપહરણ કરવા અને તેના પર દુષ્કર્મ આચરવાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, નિઃશંકપણે, બચાવ પક્ષે અપીલકર્તા અને પીડિતા વચ્ચે પ્રેમ સંબંધનો કેસ રજૂ કર્યો છે. સદર દલીલમાં તથ્ય હોય તેવું જણાય છે કારણ કે પ્રશ્નાસ્પદ બનાવ પછી, અપીલકર્તા અને પીડિતા લગભગ એક મહિનો સાથે રહ્યા હતા અને તે સમયગાળા દરમિયાન તેઓએ વિવિધ સ્થળોએ મુસાફરી કરી હતી. જો કે, પીડિતાએ સદર ઘટનાનો વિરોધ કર્યો હોય તેવું દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી કારણ કે તેણીએ મદદ માટે બૂમો પાડી હોય કે અન્યથા વિરોધ કર્યો હોય તેવું દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી. તદુપરાંત, મેડિકલ પુરાવાઓ પરથી પણ એ રેકૉર્ડ પર આવ્યું છે કે પીડિતાના શરીર પર ઈજાના કોઈ નિશાન ન હતા જે સૂચવી શકે કે વર્તમાન અપીલકર્તા – આરોપી દ્વારા તેના પર દુષ્કર્મ આચરવા માટે કોઈ બળપ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. તદુપરાંત, ફરિયાદીની પોતાની જુબાની દ્વારા પણ એ રેકૉર્ડ પર આવ્યું છે કે જ્યારે તેઓ તેમના ભાઈ સાથે પીડિતાને પરત લાવવા ગયા હતા, ત્યારે પીડિતાએ પરત આવવાની ના પાડી દીધી હતી, પોલીસે પૂછવા છતાં પણ અને તદનુસાર, આ અદાલતના વિચારણા હેઠળના અભિપ્રાયમાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ આ તમામ મહત્વના પાસાઓ પર વિચાર કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે અને દોષસિદ્ધિ ફટકારી છે, જે રેકૉર્ડ પરના તથ્યો અને પુરાવાઓથી વિપરીત છે.

૬.૪ તદુપરાંત, પીડિતાની ઉંમર નક્કી કરવા માટે, કોઈ ટેસ્ટ, ખાસ કરીને ઓસિફિકેશન ટેસ્ટ લેવામાં આવ્યો ન હતો. તદુપરાંત, આઈ.ઓ. (તપાસ અફસર) એ પણ રેકૉર્ડ પર પીડિતાની ચોક્કસ ઉંમર લાવવા માટે કોઈ કાળજી લીધી હોય તેવું જણાતું નથી અને સંજોગોમાં, તપાસમાં પણ ગંભીર ક્ષતિ જણાય છે, ખાસ કરીને જ્યારે કેસ આઈપીસીની કલમ ૩૭૫ હેઠળનો હોય. આ સંબંધમાં, મુત્રા @ શંભુ નાથ (સુપ્રા) ના કેસમાં અપીલકર્તા – આરોપીના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા વિશ્વાસ મૂકવામાં આવેલા નિર્ણયમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનોનો સંદર્ભ આપવો જરૂરી છે, ખાસ કરીને તેના ફકરા ૭ થી ૧૨, જે નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યા છે:

“૭. ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ ની કલમ ૩૭૫ (ક્રિમિનલ લો એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૩ પહેલાં હતી તે મુજબ) જણાવે છે:

“જે પુરુષ આ પછી અપવાદરૂપ દર્શાવેલ કિસ્સા સિવાય, નીચે વર્ણવેલ છ વિગતોમાંથી કોઈ પણ સંજોગોમાં સ્ત્રી સાથે શારીરિક સંભોગ કરે છે તે ‘દુષ્કર્મ’ આચરે છે તેમ કહેવાય:

છઠ્ઠું – તેણીની સંમતિથી કે સંમતિ વિના, જ્યારે તેણી સોળ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હોય...”

ઉપરોક્ત જોગવાઈના પ્રકાશમાં, પીડિતાની ઉંમર નક્કી કરવા અંગેનો બીજો મુદ્દો એ સ્થાપિત કરવા માટે નિર્ણાયક છે કે રેસ્પોન્ડન્ટ દુષ્કર્મ માટે જવાબદાર છે કે નહીં.

૮. તેનો કેસ સાબિત કરવા માટે, પ્રોસિક્યુશને શાળાનું પ્રમાણપત્ર, પીડિતાની તબીબી તપાસ કરનાર ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય, બોન ઓસિફિકેશન ટેસ્ટ સહિતના પુરાવા રજૂ કર્યા

હતા, પરંતુ હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે તેમાંનું કોઈ પણ પ્રોસિક્યુશનનો કેસ સાબિત કરી શક્યું નથી. પ્રોસિક્યુશને પીડિતાનું શાળાનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું હતું અને બાબુ મનમોહનદાસ હિતકારિણી ગર્લ્સ હાયર સેકન્ડરી સ્કૂલ, દીક્ષિતપુરાના પ્રિન્સિપાલ (પી.ડબલ્યુ.-૧) ની તપાસ કરી હતી, જ્યાં પીડિતાએ તેના લ્હા ધોરણમાં અભ્યાસ કર્યો હતો. તેમની ઉલટતપાસમાં, પી.ડબલ્યુ.-૧ એ જણાવ્યું હતું કે પ્રવેશ વખતે પીડિતાની ઉંમર નોંધવામાં આવી હતી પરંતુ તેમના જાહેરાત પત્રમાં જન્મતારીખ કંઈ દર્શાવવામાં આવી હશે તે હકીકત વિશે તેમને કોઈ જાણ ન હતી. પી.ડબલ્યુ.-૮ (ડૉ. નિશા સાહુ) ની મુખ્ય તપાસ પ્રોસિક્યુશનની વાર્તાને સમર્થન આપતી નથી. તેમના અભિપ્રાયમાં, છોકરીએ ૧૪ વર્ષની ઉંમર પ્રાપ્ત કરી ન હોઈ શકે, પરંતુ તેમની મુખ્ય તપાસ અને ઉલટતપાસમાં આગળ જણાવ્યા મુજબ, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ વર્તમાન સંભોગ અંગે અભિપ્રાય આપી શક્યા ન હતા. પી.ડબલ્યુ.-૮ ના અન્ય નિષ્કર્ષો માત્ર અભિપ્રાયો છે અને આરોપીનો વાંક સ્થાપિત કરવા માટે તેના પર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકી શકાય નહીં.

૯. ઓસિફિકેશન ટેસ્ટના એક્સ-રે રિપોર્ટ પરથી, ડૉક્ટરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે પીડિતાની ઉંમર ૧૪ વર્ષથી વધુ હોઈ શકે નહીં. જો કે, ડૉક્ટરની ક્યારેય તપાસ કરવામાં આવી ન હોવાથી, પીડિતાની ઉંમર સાબિત કરવા માટે એક્સ-રે રિપોર્ટ પૂરતો નથી. પીડિતાની પી.ડબલ્યુ.-૫ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી પરંતુ પ્રોસિક્યુશન પીડિતાને તેની ઉંમર અંગે પ્રશ્ન પૂછવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું, તેથી ઉંમરના મુદ્દા અંગે તેના તરફથી કોઈ હકીકત મેળવી શકાઈ નથી. પીડિતાની માતા પી.ડબલ્યુ.-૬ માલતી દેવીની તપાસ કરવામાં આવી હતી જ્યાં તેમણે પીડિતાની ઉંમર ૧૩ વર્ષ હોવાનું જણાવ્યું હતું. જો કે, તેમની ઉલટતપાસમાં, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમના લગ્ન લગભગ ૨૦ વર્ષ પહેલાં થયા હતા અને તેમના લગ્નના બે વર્ષ પછી મોટી પુત્રી (સુનિતા) નો જન્મ થયો હતો, અને તેના ૨-૩ વર્ષ પછી પીડિતાનો જન્મ થયો હતો. એનો અર્થ એ થાય કે બનાવ સમયે પીડિતાની ઉંમર લગભગ ૧૫-૧૬ વર્ષની હતી. પરંતુ પીડિતાની ચોક્કસ ઉંમર વિશે કોઈ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે આ પૂરતું નથી. એવું જણાય છે કે ઓસિફિકેશન ટેસ્ટ, એક્સ-રે રિપોર્ટ સગીરાની ઉંમર સાબિત કરવા માટે પૂરતો નથી. વધુમાં, પીડિતાની માતા પણ પીડિતાની ચોક્કસ ઉંમર જણાવવામાં સક્ષમ ન હતી. પ્રોસિક્યુશન દ્વારા પીડિતાને તેની ઉંમર અંગે કોઈ પ્રશ્ન પણ પૂછવામાં આવ્યો ન હતો.

આ તમામ હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ યોગ્ય રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે પ્રોસિક્યુશન શંકાની બહાર એ સાબિત કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયું છે કે બનાવ સમયે સગીરા ૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હતી. તેથી, હાઈકોર્ટે એવું માની લીધું હતું કે સગીરા ૧૬ વર્ષથી વધુ ઉંમરની હતી અને તેની સંમતિ આપવા માટે સક્ષમ હતી.”

૧૦. આ અદાલતે બિરાડ મલ સિંઘવી વિ. આનંદ પુરોહિતના કેસમાં ઠરાવ્યું છે: (SCC પૃ. ૬૨૦, પેરા ૧૭):

“૧૭ સ્કૂલર રજિસ્ટર અને માધ્યમિક શાળા પરીક્ષામાં સમાવિષ્ટ જન્મ તારીખો અંગેની નોંધોનું કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય નથી, કારણ કે જે વ્યક્તિની માહિતી પર ઉપરોક્ત ઉમેદવારોની જન્મ તારીખો શાળાના રેકૉર્ડમાં દર્શાવવામાં આવી હતી તેની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી.”

૧૧. વધુમાં આ અદાલત દ્વારા સુનિલ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણાના કેસમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે: (SCC પૃ. ૭૫૦, પેરા ૨૬)

“૨૬. ફોજદારી કેસમાં, અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ કોઈ આશરે તારીખ પર આધારિત હોઈ શકે નહીં કે જે કોઈ રેકૉર્ડ દ્વારા સમર્થિત ન હોય. કોઈ આશરે તારીખ પર દોષસિદ્ધિને આધારિત કરવી સંપૂર્ણપણે અસુરક્ષિત ગણાશે.”

૧૨. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા અને ઉપરોક્ત કેસોમાં આપેલા તર્કને ધ્યાનમાં રાખીને, ્રોસિક્યુશન એ શંકાથી પર સાબિત કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયું છે કે બનાવ સમયે છોકરી ૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હતી. તેથી, એવું માની શકાય કે છોકરી ૧૬ વર્ષથી વધુ ઉંમરની હતી અને હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યા મુજબ તે પોતાની સંમતિ આપવા માટે સક્ષમ હતી. આથી, વર્તમાન કેસમાં, સંમતિથી શારીરિક સંબંધ બાંધવો સાબિત થયો હોવાથી દુષ્કર્મનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.”

ક.પ આ તબક્કે, બોમ્બે હાઈકોર્ટના બાલૂ બાબુરાવ કદમ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્રના કેસમાં ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૫૬૫/૧૯૯૬, તારીખ ૦૩/૦૫/૨૦૧૬ ના રોજ આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવો સુસંગત રહેશે, ખાસ કરીને તેના પેરા ૧૯નો, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૯. આઈપીસીની કલમ ૩૭૫ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૩૭૫ દુષ્કર્મ – કોઈ પુરુષ “દુષ્કર્મ” કરે છે તેમ કહેવાય જો તે –

(a) કોઈ સ્ત્રીની યોનિ, મોં, મૂત્રમાર્ગ અથવા ગુદામાં પોતાનું લિંગ, કોઈપણ હદ સુધી, પ્રવેશ કરાવે અથવા તેની પાસે પોતાની સાથે કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે તેમ કરાવે; અથવા

(b) લિંગ સિવાયની કોઈ વસ્તુ અથવા શરીરનો ભાગ, કોઈપણ હદ સુધી, કોઈ સ્ત્રીની યોનિ, મૂત્રમાર્ગ અથવા ગુદામાં દાખલ કરે અથવા તેની પાસે પોતાની સાથે કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે તેમ કરાવે; અથવા

(c) કોઈ સ્ત્રીના શરીરના કોઈપણ ભાગ સાથે એવી રીતે ચેડાં કરે જેથી તે સ્ત્રીની યોનિ, મૂત્રમાર્ગ, ગુદા અથવા શરીરના કોઈપણ ભાગમાં પ્રવેશ થાય અથવા તેની પાસે પોતાની સાથે કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે તેમ કરાવે; અથવા

(d) કોઈ સ્ત્રીની યોનિ, ગુદા, મૂત્રમાર્ગ પર પોતાનું મોં લગાડે અથવા તેની પાસે પોતાની સાથે કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે તેમ કરાવે, નીચે દર્શાવેલી સાત પરિસ્થિતિઓમાંથી કોઈપણ પરિસ્થિતિ હેઠળ:

પ્રથમ – તેણીની મરજી વિરુદ્ધ.

બીજું – તેણીની સંમતિ વિના.

ત્રીજું – તેણીની સંમતિથી, જ્યારે તેણીને અથવા જેમાં તેણી રસ ધરાવતી હોય તેવી કોઈ વ્યક્તિને મૃત્યુના અથવા વ્યથાના ભયમાં મૂકીને તેણીની સંમતિ મેળવવામાં આવી હોય.

...

છઠ્ઠું – તેણીની સંમતિથી અથવા સંમતિ વિના, જ્યારે તેણી અઢાર વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હોય.

સાતમું – જ્યારે તે સંમતિ દર્શાવવા માટે અસમર્થ હોય.”

મુખ્ય ઘટક 'સંમતિ' છે અને તેને કેસના તથ્યોમાં ધ્યાનમાં લેવું પડશે. વર્તમાન કેસમાં, સગીર વય હોવાના કારણે – પ્રોસિક્યુશન દ્વારા આક્ષેપ કરાયા મુજબ – સંમતિ, જો કોઈ હોય તો, મહત્વહીન બનશે. તેથી, સગીર વયનું તથ્ય શંકાથી પર સાબિત કરવાનું પ્રોસિક્યુશન માટે ફરજિયાત હતું.”

૬.૬ આમ, બાબતના ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, જ્યારે પીડિતાની પોતાની જુબાનીમાં જ મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસો અને સુધારા-વધારા (સુધારાઓ) છે અને સાથે જ એ હકીકત છે કે પીડિતાની ઉંમર નક્કી કરવા માટે, કોઈ ઓસિફિકેશન ટેસ્ટ લેવામાં આવ્યો ન હતો અને તેના કારણે, પીડિતાની ચોક્કસ ઉંમર રેકૉર્ડ પર આવી નથી અને હાથ પરના કેસમાં આ ક્ષતિને ધ્યાને લેતા, આ અદાલતના વિચારણા હેઠળના અભિપ્રાયમાં, પ્રોસિક્યુશન વર્તમાન અપીલકર્તા – આરોપી સામેનો તેનો કેસ શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલો નિર્ણય ઉપરોક્ત મહત્વના પાસાઓ પર

વિચાર કર્યા વગરનો જણાય છે. આ અદાલત એ હકીકતથી સંપૂર્ણપણે વાકેફ છે કે જ્યાં સુધી આઈપીસીની કલમ ૩૭૬ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી જો પીડિતાના નિવેદનથી અદાલતના મનમાં કોઈ શંકા ઉત્પન્ન ન થાય તો પીડિતાની એકમાત્ર જુઝાનીના આધારે દોષસિદ્ધિ થઈ શકે છે. સાથોસાથ, એ પણ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે જ્યારે તથ્યો અને સંજોગો પ્રોસિક્યુશનના કેસની સત્યતા પર શંકા ઉત્પન્ન કરે છે, ત્યારે પીડિતાના અસમર્થિત નિવેદન પર આધાર રાખીને આરોપીને દોષી ઠેરવવો અસુરક્ષિત ગણાશે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે, કૈની રાજન વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળના નિર્ણયમાં, જે (૨૦૧૩) ૯ SCC ૧૧૩ પર રિપોર્ટ થયેલ છે, તેના પેરા ૧૨ માં ઠરાવ્યું છે કે:

“૧૨. આઈપીસીની કલમ ૩૭૫ “દુષ્કર્મ” પદને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જે દર્શાવે છે કે પ્રથમ કલમ ત્યાં લાગુ પડે છે, જ્યાં સ્ત્રી પોતાની બુદ્ધિશુદ્ધિમાં હોય, અને તેથી, સંમતિ આપવા માટે સક્ષમ હોય પરંતુ કૃત્ય તેની મરજી વિરુદ્ધ કરવામાં આવ્યું હોય; અને બીજું, જ્યાં તે તેની સંમતિ વિના કરવામાં આવ્યું હોય; ત્રીજું, ચોથું અને પાંચમું, જ્યારે સંમતિ હોય, પરંતુ તે એવી સંમતિ નથી જે અપરાધીને ક્ષમા આપે, કારણ કે તે તેણીને અથવા જેમાં તેણી રસ ધરાવતી હોય તેવી કોઈ વ્યક્તિને મૃત્યુના અથવા વ્યથાના ભયમાં મૂકીને મેળવવામાં આવી હોય. “તેણીની મરજી વિરુદ્ધ” પદનો અર્થ એ થાય છે કે કૃત્ય સ્ત્રીના વિરોધ છતાં કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ. સંમતિ અંગેનું અનુમાન કેસના પુરાવા અથવા સંભાવનાઓના આધારે જ દોરી શકાય. “સંમતિ” ને વિચારણા સાથે સંકળાયેલ વિવેકબુદ્ધિનું કૃત્ય પણ કહેવામાં આવે છે. તે જે કૃત્ય સામે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે કરવાની મંજૂરી આપવા માટે વ્યક્તિના મનમાં સક્રિય ઈચ્છા દર્શાવે છે. આઈપીસીની કલમ ૮૦ “સંમતિ” પદનો સંદર્ભ આપે છે. કલમ ૮૦, જોકે, “સંમતિ” ને વ્યાખ્યાયિત કરતી નથી, પરંતુ શું સંમતિ નથી તેનું પર્ણન કરે છે. કલમ ૩૭૫ ના હેતુ માટે “સંમતિ” માટે કૃત્યના મહત્વ અને

નૈતિક ગુણવત્તાના જ્ઞાનના આધારે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યા પછી જ નહીં પરંતુ પ્રતિકાર અને સંમતિ વચ્ચેની પસંદગીનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યા પછી સ્વેચ્છાએ ભાગીદારી જરૂરી છે. સંમતિ હતી કે નહીં, તે તમામ સુસંગત સંજોગોના સાવચેતીપૂર્વકના અભ્યાસ પર જ નક્કી કરવાનું રહે છે. (જુઓ સ્ટેટ ઓફ એચ. પી. વિ. મંગો રામ.)”

૬.૭ તદુપરાંત, દિલીપ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશના નિર્ણયમાં, જે (૨૦૧૩)

૧૪ SCC ૩૩૧ પર રિપોર્ટ થયેલ છે, તેના પેરા ૧૫ થી ૧૮ માં નામદાર સર્વોચ્ચ

અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે:

“૧૫. જ્યાં સુધી ઉંમર નક્કી કરવાના મુદ્દાનો સંબંધ છે, વર્તમાન કેસમાં ડૉક્ટરે ચકાસ્યું કે પીડિતાને માત્ર ૨૮ દાંત હતા, દરેક જડબામાં ૧૪. આવા મુદ્દા પર આ અદાલત દ્વારા વિષ્ણુદયાલ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહારમાં વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જેમાં અદાલતે પુરાવાનું મૂલ્યાંકન નીચે મુજબ કર્યું હતું: (SCC પૃ. ૩૬૦, પેરા ૮)

“૮. છોકરીની ઉંમર સંબંધિત પુરાવા પીડિતા (PW ૯), અને તેના પિતા જગન્નાથ (PW ૪) અને ડૉ. આશા પ્રસાદ (PW ૧૪) દ્વારા આપવામાં આવ્યા હતા. PW ૯ અને PW ૪ બંનેએ જણાવ્યું હતું કે ઘટના સમયે સુમિત્રા (PW ૯) ૧૩-૧૪ વર્ષની ઉંમરની હતી. ડૉ. આશા પ્રસાદે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જ્યારે સાક્ષીએ તારીખ ૬-૭-૧૯૬૭ ના રોજ તપાસ કરી ત્યારે છોકરી માત્ર ૧૩ અથવા ૧૪ વર્ષની ઉંમરની હતી. ડૉક્ટરે આ અભિપ્રાય શારીરિક તથ્યો પર આધારિત આપ્યો હતો, એટલે કે, પરીક્ષણ કરાવનાર (PW ૯) ને ૨૮ દાંત, દરેક જડબામાં ૧૪, લીસ્સા પ્યુબિક હેર અને એકિસલરી હેર હતા, જેનો અર્થ ડૉક્ટરના અભિપ્રાય મુજબ, ૧૪ વર્ષની ઉંમરે વાળ આવવાના શરૂ જ થયા હતા.” (ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

આવો જ વ્યુ આ અદાલત દ્વારા કૈલાશ વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. નો કેસ નક્કી કરતી વખતે, તારીખ ૧૦-૪-૨૦૧૩ ના રોજના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં ઉંમર નક્કી કરવા માટેના અન્ય કેટલાક

પરિબળો પર આધાર રાખીને, આ જ બેન્ચે એવો વ્યુ લીધો છે કે પીડિતાને માત્ર ૨૮ દાંત હોવાથી અન્ય લૈંગિક લક્ષણોને ધ્યાનમાં લેતા, તે માત્ર ૧૪ વર્ષની ઉંમરની હતી. તેથી, ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યાં સુધી ઉંમરના મુદ્દાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષમાં અમને કોઈ ભૂલ જણાતી નથી.

૧૬. જો પીડિતા તે સંબંધિત સમયે ૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હોય, તો સંમતિનો મુદ્દો સંપૂર્ણપણે અસંગત બની જાય છે. જ્યાં પીડિતા ૧૬ વર્ષથી વધુ ઉંમરની હોય તેવા કેસમાં પણ સંમતિનો મુદ્દો હવે અનિર્ણિત (*res integra*) રહેતો નથી.

૧૭. સ્ટેટ ઓફ એચ.પી. વિ. માંગે રામ, *AIR* ૨૦૦૦ *SC* ૨૭૯૮ માં, આ અદાલતે, આ મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે ઠરાવ્યું હતું: (*SCC* પૃ. ૨૩૦-૩૧)

"૧૩. ...ભય કે ત્રાસ હેઠળ શરીરનું સમર્પણ એ સંમતિથી થયેલું લૈંગિક કૃત્ય ગણી શકાય નહીં. કલમ ૩૭૫ ના હેતુ માટે સંમતિ માટે કૃત્યના મહત્વ અને નૈતિક ગુણવત્તાના જ્ઞાનના આધારે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યા પછી જ નહીં પરંતુ પ્રતિકાર અને સંમતિ વચ્ચેની પસંદગીનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યા પછી સ્વેચ્છાએ ભાગીદારી જરૂરી છે. સંમતિ હતી કે નહીં, તે તમામ સુસંગત સંજોગોના સાવચેતીપૂર્વકના અભ્યાસ પર જ નક્કી કરવાનું રહે છે." (ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૧૮. ઉદય વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક, *AIR* ૨૦૦૩ *SC* ૧૬૩૯ માં, આ અદાલત દ્વારા એવું અવલોકન કરીને આવો જ વ્યુ પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે: (*SCC* પૃ. ૫૭, પેરા ૨૧)

"૨૧. ...અમે આ વ્યુ સાથે સંમત થવા તરફ ઢળીએ છીએ કે લૈંગિક સંભોગ માટે પીડિતા દ્વારા આપવામાં આવેલી સંમતિ સ્વેચ્છાએ છે, અથવા તે તથ્યની ગેરસમજ હેઠળ આપવામાં આવી છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ ફોર્મ્યુલા નથી. આખરી પૃથ્થકરણમાં, અદાલતો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા પરીક્ષણો સંમતિના પ્રશ્ન પર વિચાર કરતી વખતે ન્યાયિક મનને શ્રેષ્ઠ માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે, પરંતુ અદાલતે, પ્રત્યેક કેસમાં, નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા પહેલા, પોતાની સમક્ષના પુરાવા અને આસપાસના સંજોગો પર વિચાર કરવો જ જોઈએ, કારણ કે પ્રત્યેક કેસના પોતાના વિશિષ્ટ તથ્યો હોય છે જે સંમતિ સ્વેચ્છાએ હતી કે કેમ, અથવા તથ્યની ગેરસમજ હેઠળ આપવામાં આવી હતી કે કેમ તે પ્રશ્ન સાથે સંબંધ ધરાવતા હોઈ શકે છે. અદાલતે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને પણ

પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ કે પ્રોસિક્યુશન પર ગુનાના પ્રત્યેક ઘટકને સાબિત કરવાની જવાબદારી છે, સંમતિનો અભાવ એ તેમાંનું એક છે."

૧૯. પ્રદીપ કુમાર વર્મા વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય, AIR ૨૦૦૭ SC ૩૦૫૯ માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (SCC પૃ. ૪૧૬-૧૭, પેરા ૯-૧૧)

"૯. કલમ ૩૭૫ માં 'દુષ્કર્મ' ને વ્યાખ્યાયિત કરતું મહત્વપૂર્ણ પદ 'તેણીની મરજી વિરુદ્ધ' છે. તે દર્શાવે છે કે આચરવામાં આવેલું ગુનાહિત કૃત્ય સ્ત્રીના પ્રતિકાર અને વિરોધ છતાં હતું.

૧૦. '૧૭. પીનલ કોડ "સંમતિ" ને હકારાત્મક શબ્દોમાં વ્યાખ્યાયિત કરતું નથી, પરંતુ જેને "સંમતિ" તરીકે ગણી શકાય નહીં ...તે કલમ ૯૦ દ્વારા સમજાવવામાં આવ્યું છે [જે] નીચે મુજબ વંચાય છે:

૧૮. પ્રથમ તો ઈજાના ભય હેઠળ અને બીજું તથ્યની ગેરસમજ હેઠળ આપવામાં આવેલી સંમતિ એ બિલકુલ "સંમતિ" નથી. કલમ ૯૦ ના પ્રથમ ભાગમાં તે જ સમજાવવામાં આવ્યું છે. [કલમ ૯૦ માં નિર્દિષ્ટ બે આધારો છે જે બળજબરી અને તથ્યની ભૂલને સમાન છે જે આપણા દેશના તેમજ અન્ય દેશોના કાયદાશાસ્ત્ર હેઠળ વ્યવહારને દૂષિત કરી શકે તેવા પરિચિત આધારો છે.

૧૯. કલમ ૯૦ ના પ્રથમ ભાગમાં સુનિશ્ચિત કરવામાં આવેલા પરિબળો પીડિતાના દ્રષ્ટિકોણથી છે અને કલમ ૯૦ નો બીજો ભાગ આરોપીના દ્રષ્ટિકોણથી તદ્દન અનુરૂપ જોગવાઈ ઘડે છે. તે કલ્પના કરે છે કે આરોપીને જ્ઞાન છે અથવા માનવાને કારણ છે કે પીડિતા દ્વારા આપવામાં આવેલી સંમતિ ઈજાના ભય અથવા તથ્યની ગેરસમજના પરિણામે આપવામાં આવી હતી. આમ બીજો ભાગ દૂષિત સંમતિ મેળવનાર વ્યક્તિના જ્ઞાન અથવા વાજબી માન્યતા પર ભાર મૂકે છે. બંને ભાગોની જરૂરિયાતો સંચયી રીતે સંતોષાવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અદાલતે એ

જોવાનું રહે છે કે સંમતિ આપનાર વ્યક્તિએ તે ઈજાના ભય અથવા તથ્યની ગેરસમજ હેઠળ આપી છે કે કેમ અને અદાલતે એ બાબતે પણ સંતોષ મેળવવો જોઈએ કે કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ એટલે કે કથિત અપરાધી આ હકીકત પ્રત્યે સચેત છે અથવા તેની પાસે એવું વિચારવાનું કારણ હોવું જોઈએ કે ભય અથવા ગેરસમજ ન હોત, તો સંમતિ આપવામાં આવી ન હોત. કલમ ૮૦ ની આ યોજના છે જે નકારાત્મક શબ્દાવલિમાં ઘડવામાં આવી છે.'

દિલીપ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, SCC પૃ. ૮૮, પેરા ૧૭-૧૮ માં આ અદાલત દ્વારા અવલોકન કરાયા મુજબ, કલમ ૮૦ ને આઈપીસીના હેતુઓ માટે સંમતિની સર્વગ્રાહી વ્યાખ્યા તરીકે ગણી શકાય નહીં. સંમતિના સામાન્ય અર્થ અને ખ્યાલને બાકાત રાખવાનો આશય નથી.

૧૧. '૨૧. મોટાભાગના નિર્ણયોમાં કે જેમાં આઈપીસી હેઠળ "સંમતિ" શબ્દના અર્થ વિશે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી, તેમાં સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ ડિક્શનરી, જોવિટ્સ ડિક્શનરી ઓન ઈંગ્લિશ લો, વર્ડ્સ એન્ડ ફ્રેઝિસ, પરમાનેન્ટ એડિશન અને અન્ય કાનૂની શબ્દકોશોમાં આવતા ઉદ્દેખોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો. સ્ટ્રાઉડ સંમતિને "વિચારણા સાથે સંકળાયેલ વિવેકબુદ્ધિના કૃત્ય તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જેમાં મન બંને બાજુના સારા અને ખરાબને ત્રાજવામાં તોલે છે". જોવિટે, એ જ ભાષાનો ઉપયોગ કરતી વખતે નીચે મુજબ ઉમેર્યું:

"સંમતિ ત્રણ બાબતો ધારી લે છે: શારીરિક શક્તિ, માનસિક શક્તિ અને તેમનો સ્વતંત્ર અને ગંભીર ઉપયોગ. તેથી જ જો સંમતિ ધાકધમકી, બળ, આયોજિત કપટ, છેતરપિંડી, આશ્ચર્ય અથવા અયોગ્ય પ્રભાવ દ્વારા મેળવવામાં આવી હોય, તો તેને ભ્રમણા તરીકે ગણવાની રહેશે, નહીં કે મનનું વિચારપૂર્વકનું અને સ્વતંત્ર કૃત્ય."

૨૨. વર્ડ્સ એન્ડ ફ્રેઝિસ, પરમાનેન્ટ એડિશન, વોલ્યુમ ૮-એ માં, અમેરિકન અદાલતોના કેટલાક જૂના નિર્ણયોમાંથી તારવવામાં આવેલા નીચેના ઉદ્દેખો જોવા મળે છે:

"...પ્રાપ્તવય સ્ત્રીઓની લૈંગિક કૃત્યના સ્વરૂપ અને પરિણામો અંગેની સમજ 'સંમતિ' અને તે માટે બુદ્ધિપૂર્વકની સમજ હોવી જોઈએ.

દુષ્કર્મની વ્યાખ્યા આપતા ફોજદારી કાયદા હેઠળ સંમતિ માટે તેના મહત્વ અને નૈતિક ગુણવત્તાના જ્ઞાનના આધારે બુદ્ધિનો ઉપયોગ જરૂરી છે અને પ્રતિકાર અને સંમતિ વચ્ચે પસંદગી હોવી જ જોઈએ..." ' (દિલીપ સિંહ કેસ, SCC પૃ. ૯૯-૧૦૦, પેરા ૨૧-૨૨)"

૬.૮ આમ, સમગ્ર બાબતના તમામ પાસાઓ અને અહીં ઉપર કરવામાં આવેલી ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતા, મારો એવો વ્યુ છે કે અપીલકર્તા – આરોપીને શંકાનો લાભ આપવો જરૂરી છે કારણ કે પ્રોસિક્યુશન તેને શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે રજૂઆત કરી છે કે બનાવની તારીખ ૨૮/૦૨/૨૦૧૪ છે અને નિશાની ૨૮ અને ૩૫ પરના દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં લેતા, પીડિતાની જન્મ તારીખ ૧૨/૦૬/૧૯૯૮ હોવાનું સામે આવ્યું છે અને તે મુજબ, તેણીની ઉંમર ૧૬ વર્ષથી ઓછી હતી અને આઈપીસીની કલમ ૩૭૫ ના વર્ણન છઠ્ઠું ની સુધારેલી જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા, ટ્રાયલ કોર્ટે કથિત કલમનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કર્યું છે, તથાપિ, મારો એવો વ્યુ છે કે આઈપીસીની કલમ ૩૭૫ ની સુધારેલી જોગવાઈ અથવા જૂની જોગવાઈનો લાભ લેવા માટે, સગીર વયનું તથ્ય શંકાથી પર સાબિત કરવાનું પ્રોસિક્યુશન માટે ફરજિયાત હતું. જ્યાં સુધી હાથ પરના કેસનો સંબંધ છે, પ્રોસિક્યુશન અહીં ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ તેને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે.

તદુપરાંત, એ પણ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે મુખ્ય ઘટક 'સંમતિ' ને કેસના તથ્યોમાં ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. “તેણીની મરજી વિરુદ્ધ” શબ્દપ્રયોગનો અર્થ એ થાય છે કે, કૃત્ય સ્ત્રીના વિરોધ છતાં કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ. હાથ પરના કેસમાં, આઈપીસીની કલમ ૩૭૫ ના વર્ણન: ત્રીજું, ચોથું અને પાંચમું સાબિત થતા નથી કારણ કે પ્રોસિક્યુશન એ સાબિત કરી શક્યું નથી કે પીડિતાની સંમતિ તેણીને અથવા જેમાં તેણી રસ ધરાવતી હોય તેવી કોઈ વ્યક્તિને મૃત્યુના અથવા વ્યથાના ભયમાં મૂકીને મેળવવામાં આવી હતી. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના તેમજ આ અદાલતના ઉપર દર્શાવેલા નિર્ણયો પરથી, સંમતિ હતી કે નહીં, તે તમામ સુસંગત સંજોગોના સાવચેતીપૂર્વકના અભ્યાસ પર જ નક્કી કરવાનું રહે છે. હાથ પરના કેસમાં, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ તે બાબતે કોઈ ખાતરીપૂર્વકના અને વિશ્વસનીય પુરાવા રેકૉર્ડ પર આવ્યા નથી અને તેથી, વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર કોઈ ક્ષમતા ધરાવતા અને સબળ પુરાવા દર્શાવીને બાબતનો અન્યથા વ્યુ લેવાની સ્થિતિમાં નથી. તદનુસાર, વર્તમાન અપીલ મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવા પાત્ર છે.

૭. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, વર્તમાન અપીલ મંજૂર થાય છે અને સ્પેશિયલ (POCSO) કેસ નં. ૦૩/૨૦૧૪ માં સુરેન્દ્રનગરના વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ તારીખ ૦૬/૦૮/૨૦૧૬ આથી રદ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તા – મૂળ

આરોપીને શંકાનો લાભ આપીને જે આરોપ માટે દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને સજા ફટકારવામાં આવી હતી તેમાંથી દોષમુક્ત કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તા – આરોપી જેલમાં હોવાનું જાણવા મળે છે અને તદનુસાર, જો કોઈ અન્ય કેસમાં જરૂર ન હોય તો તેને તુરંત મુક્ત કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. મુખ્ય અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હોવાથી, ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નં. ૨૩૨૦૬/૨૦૧૬ માં કોઈ હુકમો કરવાની જરૂર નથી અને તે તદનુસાર નિકાલ કરવામાં આવે છે. રજિસ્ટ્રીએ ટ્રાયલ કોર્ટને આર એન્ડ પી તુરંત પરત મોકલવી. આ અપીલના પરિણામની જાણ સંબંધિત જેલ ઓથોરિટી તેમજ સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને આગળની અમલવારી માટે ફેક્સ દ્વારા તુરંત કરવી.

[જી.બી.શાહ, ન્યાયમૂર્તી]

હિરેન

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.